

Икки нарса аник эди. Безил амаки бой эди. Безил амаки кашшок эди.

Бутун оиладагиларнинг фикри шундай эди. Улар пулга мухтож бўлган пайтларда у ҳақда дунёдаги барча ҳақоратли сўзларни ишлатишарди. Ювош Клотилда ҳам бўйнидаги дури эскириб колгани учун янгисини сотиб олишни истаган куни уни оддийгина килиб Скруж Безил деб атади. Хали пули тўлик тўланмаган «Астон Мартин»ини уриб олган Персивал Безил амакини коксуяк, кашшок, зикна, ярамас ва шу каби бир катор «безакдор» сўзлар билан таърифлади! Колганлар ҳам у ҳақда лугатда бор-у йўк сўзларни ишлатиб бўлишганди.

«Шунча пули бор одам бунчалик зикна бўлмаслиги лозим», деди Персивалнинг онаси, «Лекин у ҳақда ёмон сўз айтма. Кулогига етиб бориши мумкин».

«У бойлигини кабрига олиб кетолмайди», деди Персивалнинг опаси сочларини тараркан, «Мен янги мўйна палто сотиб олиш учун пул сўрагандим, у «Палтони нима киласан? Хозир ёз-ку», деди. У ҳасис».

«У бойлигини кабрига олиб кетолмайди» деган сўзлар Безил амакининг олдида ҳам тез-тез айтиладиган бўлиб колганди.

«Бунча бойликни кабрингизга олиб кетармидингиз, Безил амаки», дейишарди улар.

«Нега шаҳар четидан кенг ховли олиб яшамайсиэ? Биз мехмон бўлиб борардик. Қандай зўр бўларди. Бойлигингизни нариги дунёга олиб кетолмаслигингизни ўзингиз ҳам биласиз-ку».

Безил амаки ўзини кулоги огир одамдек тутиб, уларнинг барча сўзларини эшитганди. У ўзининг кизганчик, ҳасис, зикна, ярамас, бир чака устида дўмбалок ошадиган, бойликка ўч, емай тўплайдиган одам эканлигини билиб олганди. У бундан ҳам баттаррок сўзларни эшитганди. Барибир, парвойи фалак эди. Факат, «У бойлигини кабрига олиб кетолмайди» деган сўзлар унинг асабини кўзирди.

У Трансваалда олтин топилган пайтда ўша ерга бориб бойиб кетганди. Одамлар унинг роҳатда яшаш учун анча қариб колганлигини айтишарди. Улар нимани ҳам билишарди? У ҳаммага «йўк» деб роҳат киларди. Одамлар тсиркдаги хайвонларга ўхшашади, ўйлаб коларди у кўпинча, уларнинг минглаб талаб-истаклари олдида бошка нарсаларнинг кадри йўк.

У факат бир марта «хўп» деганди. ўшанда, синглиси ундан акли нокисроқ ўгли Вернерни ўз ёнига олишни сўраганди. «У сенинг ёрдамчинг бўлади», деганди синглиси Мауд. Вернер унга барча ишларда ёрдам бермаса-да, ҳар қалай Безил амакининг югур-етими сифатида унинг ёнида юрганидан хурсанд эди.

Безил амаки бойлигига мос бўлмаган кичкинагина уйда яшарди. Вернер ховлидаги дарахтларга қарар, тамаки дўконидан коғоз олиб келар, бўш пайтларида эса тирноқларини текислаб ўтирарди. У Безил амакига «Сиз бойлигингизни нариги дунёга олиб кетолмайсиэ», демасди, чунки унга бойликнинг кизиги йўк эди.

Безил амаки шунингдек, Вернердан ҳамкорлари, банк ва шу каби ишларга хат ташувчи сифатида ҳам фойдаланар, зеро у почтага ҳам, телефонга ҳам ишонмасди. Вернер калин хатжилдларни у ёқдан-бу ёққа ташиб ўрганиб колган, уларнинг ичида нима борлигига кизикиб ҳам кўрмасди. Безил амакининг адвокати, ҳисобчилари ва банк ходимлари ҳам бу кишининг антика бизнес усулига кўникиб қолишганди. Бойлар ўзлари истаганларидек иш қилишлари мумкин.

Безил амакининг яна бир антика иши шу бўлдики, у соппа-соғ юрган пайтидаёқ Вернер

билан дурадгорлик дўконига борди ва ўзи учун тобут ясашга буюрма берди. У тобутнинг каттарок бўлишини айтди.

Ёши Безил амаки билан тенг бўлган дурадгор унга нархи арзонроқ, рандаланмаган тобут ясаб берадиган бўлди. Рандалангани икки баробар киммат эди.

«Ўзим рандалаб оламан», деди Безил амаки. «Ёки Вернер, хали вақтимиз кўп. Мен эртага ўлмокчи эмасман. Унда уйдагилар хурсанд бўлиб кетишади. Мен рохатланишни ёктираман».

Бир куни эрталаб у Вернерни адвокати олдига жўнатди. Буни эшитиши билан бутун оиладагилар Безил амаки пулини кимга васият қилиб қолдириши тўғрисида можаро бошлашди. У бу ҳақда кейинроқ айтишини билдирди. «Бу ҳақда бошка сўз очманглар», деди у.

Бу воқеа уй бекаси эрталаб чой келтираётиб, Безил амакининг абадий уйкуга кетганини кўришидан ўн йил илгари бўлганди. ўтган ўн йил давомида у рохатланиб яшади.

Оиладагилар уни безовта қилишмади, унинг сармоёси тўхтовсиз ўсиб борди.

Факатгина доим пулга ўч Персивал унинг чойига захар солиб қўйишни ўйлаб юрар, факатгина Безил амакининг ўлими унинг бу режасини тўхтатиб қолди. «Бахтли ўлим», дейишди бутун оиладагилар. «Кийналмасдан жон берибди».

Улар амакиларига қандай меҳрибон бўлишганини эслай бошлашди ва унинг меросига кўпроқ ким ҳақли экани хақида баҳс бошлаб юборишди. Хар бир киши ўзининг қандай меҳрибонликлар кўрсатгани ва факат ўзи меросга ҳақли эканлигини айтиб қичқирарди. Улар адвокат билан маслаҳатлашишди. У Безил амакининг васиятини айтди. Кўмиш маросими зудлик билан ўтказилди. Тобут уй орқасидаги богда. Вернер унинг қаердалигини биларди.

«Бошка ҳеч нарса демаганми?»

«Хўш», деди адвокат, «у кўмиш маросимига шаҳардаги энг яхши дўкондан энг яхши махсулотларни сотиб олишингларни айтган. Фоз ва курка, мол ва қўй гўшти, вино ва вискилар олий сифатли бўлиши керак». Адвокат хонасида яна бир хатжилд борлигини, унда нима ёзилганини билмаслигини, кўмиш маросими тугагандан сўнг уни очиб ўқиб беришини айтди.

Хамма кимматбаҳо қора қўйлақ сотиб олди ва маросимга тайёргарлик қилиб кетди.

Факатгина Вернер Безил амакига бошка тобут сотиб олмайсизларми, деди. Богдаги тобут ёмғирда қолиб бузилиб кетганди. Лекин унга ҳеч ким қулоқ солмади. Барибир, ер тагида қолиб кетадиган нарса, янги тобутнинг нима кераги бор?

Шундай қилиб, йиги-сиги билан Безил амакини кўмишди. Оиладагилар уй бекаси тарқ этаётган қичкина уйга йигилишди. Безил амаки унга анчагина нақд пул берган ва уни қандай қилиб қўпайтириш мумкинлигини ўргатиб кетганди.

Улар Вернердан уй энди унинг номида эканлигини эшитиб ажабланишди, лекин газабланишмади. Безил амаки унга ҳам озроқ пул берган ва уни қандай ишлатишни ўргатганди. Оиладагилар Вернер шу пулга рози эканини эшитиб енгил тортишди. Вернер кўп пул ушлаб ўрганмаган, кўп пулга мухтож эмасди.

Нихоят, адвокат хатжилдни очганида уйга жимжитлик чўқди. Унинг ичида Безил амакининг қўли билан бир сатр гап ёзилган коғоз бор эди:

«Пулларимни ўзим билан олиб кетдим».

Бу қанақаси бўлди? Унинг миллион-миллион пули бор эди-ку!

Ха, дейишди, хисобчилар, банк ходимлари. Безил амаки ўтган ўн йил давомида бор бойлигини нақд пулга айлантириб кетганди. Лекин уларни нима қилган? Буни ҳеч ким

билмасди.

Бу ҳақда Вернердан сўраб кўриш ҳеч кимнинг хаёлига келмади. Вернер ўн йил давомида банкдан олиб келган ҳамма хатжилдларни Безил амакининг тобутига ёпиштириб чикканди. Аввал у хатжилдларни тобутнинг ҳамма тарафига ва остига ёпиштирганди. Сўнгра эса Безил амаки буюрганидек, тобутга калин матони майда мих билан кокиб ташлаганди.

Вернернинг боши яхши ишламаса-да, кўл-оёғи чаккон эди.

У буюрилган ишни аъло даражада бажарганди.

Инглиз тилидан Д. АСКАРОВ таржимаси.